

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Єжової Ольги Олександрівни
на дисертацію Єрмоєнка Едуарда Анатолійовича
«Виховання наполегливості у школярів 6–7 років
у процесі занять хортингом», подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання**

На сучасному етапі розвитку нашої держави особливої уваги набуває виховання у дітей молодшого шкільного віку базових якостей, необхідних для успішної самореалізації у дорослому віці, зокрема наполегливості. Наполегливість є морально-вольовою якістю особистості, сутність якої полягає в умінні досягати поставленої мети, долаючи при цьому зовнішні й внутрішні перешкоди. Серед різноманітних засобів виховання наполегливості особливе місце займає фізичне виховання і спорт. На жаль, нині значний потенціал фізичного виховання і спорту у вихованні моральних якостей людини використовується недостатньо.

З огляду на це актуальність теми дослідження Єрмоєнка Едуарда Анатолійовича «Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом», яка визначається соціокультурними та соціально-економічними потребами сучасного розвитку суспільства, не викликає сумніву. Актуальність теми підсилюється залученням у якості засобів виховання наполегливості у дітей 6-7 років національного виду спорту хортингу.

Тема дисертації є складником теми лабораторії фізичного розвитку і здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України „Військово-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у позакласній роботі” (державний реєстраційний номер 0114U002141). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту

проблем виховання НАПН України (протокол № 4 від 28.04.2011 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 29.11.2011 р.).

У дисертації чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження. Аналізуючи логічну структуру дисертаційного дослідження, варто зазначити, що вона дала змогу здобувачу послідовно розв'язати сформульовані наукові завдання. Виконання кожного із них відбувалося із дотриманням принципів науковості і об'єктивності.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків з розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел; містить 25 таблиць та 2 рисунки на 16 сторінках (3 таблиці на повну сторінку), 4 додатки на 38 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, основний зміст викладено на 164 сторінках. Отже, структура та обсяг дисертації відповідають вимогам МОН України.

Проаналізуємо зміст дисертаційної роботи щодо розв'язання поставлених задач дослідження. Відповідно до першого завдання, автором здійснено психолого-педагогічний аналіз проблеми виховання наполегливості в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Детальний теоретичний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників дав можливість визначити поняття „наполегливість” як морально-вольову якість. На підставі такого трактування Е. А. Єршовим визначено сутність поняття „виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом” як цілеспрямований педагогічний процес забезпечення за допомогою занять хортингом сприятливих умов для розвитку фізичних і психічних якостей учнів, які відображають їхню здатність долати внутрішні і зовнішні перешкоди, готовність доводити розпочату справу до кінця, досягати результату в складних предметно-поведінкових ситуаціях.

Відповідно до другого завдання роботи – на підставі конкретизації, систематизації і узагальнення досвіду загальноосвітніх навчальних закладів з 16 областей України (!) та м.Києва щодо виховання наполегливості у

школярів віком 6–7 років у процесі занять фізичною культурою і спортом автором зроблено висновок про недостатнє використання засобів фізичного виховання і спорту для її виховання. З'ясовані причини такого стану виховання наполегливості, зокрема: нерозуміння вчителями фізичної культури й початкових класів, тренерів і вихователів змісту занять з хортингу та сутності понять “хортинг” і „наполегливість”; брак знань з історії хортингу та спортивних традицій рідної школи, місцевості, необізнаність із сучасними інноваційними підходами, рухливими іграми, організаційними формами спортивно-масової роботи, слабкий інтерес школярів 6–7 років до спортивної історії хортингу й спортивних традицій рідної школи, місцевості; негативне ставлення до спортивно-масової роботи.

Для виконання третього завдання роботи – автором охарактеризовано критерії й показники (когнітивний – уявлення про сутність наполегливості та психофізичні й виховні можливості хортингу; розуміння цілей та змісту занять хортингом; знання про способи досягнення цілей, концентрування уваги та власних фізичних і душевних сил; емоційно-ціннісний – прагнення долати зовнішні й внутрішні перешкоди у процесі занять хортингом; стремління до успіху в оволодінні хортингом; бажання виявляти наполегливість під час спортивно-масових заходів з хортингу; діяльнісно-практичний – уміння завершувати розпочату справу; вправність щодо вирішення завдань у процесі занять хортингом; здатність виявляти наполегливість у вчинках і під час занять хортингом) та рівні вихованості наполегливості у школярів віком 6–7 років у процесі занять хортингом (високий, середній, низький), що є традиційним для дисертаційних робіт.

У процесі роботи над четвертим завданням здобувачем визначено педагогічні умови, зміст, форми і методи виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом. Е. А. Єрмоменком зроблена перша спроба узагальнення впливу занять хортингом на виховання дітей, яка може розглядатися як вагомий внесок у теорію і методику виховання. Також істотними науковими результатами роботи, на нашу думку, є окреслення і

обґрунтування педагогічних умов виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом (змістово-методичне забезпечення занять хортингом, орієнтованих на виховання у школярів наполегливості; створення ситуацій успіху, ефекту змагальності та використання інтерактивних методів у процесі занять хортингом; налагодження взаємодії школи з сім'єю щодо виховання у школярів 6–7 років наполегливості у процесі занять хортингом).

Розроблення змістово-методичного забезпечення занять хортингом, орієнтованих на виховання у школярів наполегливості, здійснено автором вперше в Україні, тому вважаємо, що у подальшому буде використовуватися як першоджерело цього напряму досліджень. На перевірку ефективності розроблених автором педагогічних умов, змісту, форм і методів виховання наполегливості у школярів 6–7 років був спрямований формувальний етап експерименту, результати якого повною мірою представлені у дисертації.

Упровадження у ході формувального експерименту визначених автором педагогічних умов, змісту, форм і методів виховання наполегливості у школярів 6–7 років засвідчила позитивні зміни у рівнях сформованості досліджуваної якості на кінець експерименту. Зокрема, різниця в рівнях вихованості наполегливості у школярів 6–7 років в експериментальній групі за результатами констатувального і формувального етапів експерименту складає 18% за високим рівнем; а кількість вихованців із низьким рівнем зменшилась на 26,9%. У контрольній групі така різниця становить 5% у бік зростання кількості учнів із високим рівнем вихованості наполегливості і 10,1% у бік зменшення кількості школярів із низьким рівнем. Надійність отриманих в ході експерименту даних підтверджена за допомогою застосування методів математичної статистики та критерію Пірсона (χ^2).

Висновки як до розділів, так і загальні, сформульовані чітко, відповідають окресленим завданням і відображають основні надбання та результати, що дозволяє констатувати досягнення мети дослідження.

Підкреслюючи новизну цієї роботи, насамперед, слід зазначити, що відсутні будь-які дисертаційні дослідження, присвячені вивченню як виховних можливостей хортингу, так і хортингу як національного виду спорту загалом. Теоретичне значення роботи полягає також в уточненні сутності поняття «виховання наполегливості у школярів віком 6–7 років у процесі занять хортингом»; змісту, форм (змагання з українського виду спорту „хортинг”, рухливі ігри з елементами хортингу тощо), методів (створення ситуацій успіху, контрастних завдань, заохочення, особистого прикладу, уподібнення тощо) виховання наполегливості у школярів віком 6–7 років у процесі занять хортингом.

У ході експериментальної роботи подальшого розвитку набули положення психолого-педагогічної науки щодо виховання наполегливості особистості, зміст, форми й методи виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять фізичною культурою і спортом на прикладі хортингу.

Обґрунтованість теоретичних наукових положень і висновків забезпечується достатньою джерельною базою (205 найменувань, з них 7 – іноземною мовою).

Практична цінність роботи полягає у розробленні методичних рекомендацій щодо виховання наполегливості у школярів віком 6–7 років під час занять хортингом; упровадженні у процес занять фізичною культурою загальноосвітніх навчальних закладів педагогічних умов, комплексу форм і методів роботи з виховання наполегливості у школярів віком 6–7 років (заняття, змагання з хортингу; дитячо-юнацька військово-спортивна гра „Хортинг-Патріот”, фізкультурно-оздоровче свято до Дня фізичної культури та спорту, фізкульт-хвилинка з елементами хортингу, свято зі спортивно-масової роботи, „Веселі старты”, рухливі ігри з елементами хортингу тощо). У цьому переліку особливу увагу слід звернути на Національну дитячо-юнацьку військово-спортивну гру „Хортинг-Патріот”, яку було затверджено на засіданні науково-методичної комісії з інформатизації закладів освіти

Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України 12 листопада 2014 року), і яка як форма виховання дітей, підлітків і молоді заслуговує на окреме дисертаційне дослідження.

Основні результати дослідження апробовані та висвітлені в матеріалах наукових та науково-практичних конференцій різного рівня. Повнота викладу основних результатів дослідження підтверджується переліком та обсягом опублікованих робіт. Так, основні положення дисертаційної роботи знайшли відображення у 15 публікаціях, з яких 7 статей у вітчизняних фахових виданнях, 1 стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 статті в інших виданнях.

Матеріали дисертації оформлено відповідно існуючих вимог до текстів наукового характеру. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 13.00.07 – теорія і методики виховання.

Оцінюючи загалом позитивно дисертацію Е. А. Єрмоєнка, необхідно вказати на деякі міркування, які виникли в процесі рецензування роботи і мають дискусійний характер:

1. У роботі автор уточнює поняття «виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом» як цілеспрямований педагогічний процес забезпечення за допомогою занять хортингом сприятливих умов для розвитку фізичних і психічних якостей учнів, які відображають їхню здатність долати внутрішні і зовнішні перешкоди, готовність доводити розпочату справу до кінця, досягати результату в складних предметно-поведінкових ситуаціях. На нашу думку, це досить широке визначення, а його конкретизації сприяло би зазначення певних психофізіологічних особливостей дітей 6–7 років.
2. Добір критеріїв та рівнів вихованості наполегливості у школярів 6–7 років для дослідження не викликає сумніву. Але сутність деяких показників цих критеріїв бажано було б пояснити більш ґрунтовно.

Наприклад, пояснити різницю між такими показниками емоційно-ціннісного критерію як «прагнення долати зовнішні й внутрішні перешкоди у процесі занять хортингом» та «бажання виявляти наполегливість під час спортивно-масових заходів з хортингу»; пояснити сутність показника «вправність щодо вирішення завдань у процесі занять хортингом» діяльнісно-практичного критерію та його відношення до наполегливості.

3. Деяким фрагментам роботи властива описовість, надмірні звернення до авторських джерел. Особливо це стосується першого розділу дисертації «Виховання наполегливості в учнів загальноосвітніх навчальних закладів як психолого-педагогічна проблема», у якому бажано було б збільшити питому вагу авторських суджень щодо тих чи інших поглядів, ідей, понять тощо. Також не досить доречно звертання до навчальних посібників (с.33, с.41).
4. Для опису організації педагогічного експерименту бажано було б більше деталізувати хід формування контрольної та експериментальної груп на базі 20 загальноосвітніх навчальних закладів. Також робота значно б виграла, якби автор представив більш детальний опис методики визначення показників критеріїв наполегливості школярів 6–7 років. У додатках розміщена анкета для визначення рівнів вихованості наполегливості школярів 6–7 років у процесі занять хортингом, але не зазначено особливості інтерпретації результатів анкетування.
5. Щодо зауважень технічного характеру, то слід зазначити деякі стилістичні неточності (наприклад, на с.35, с. 44 тощо); таблицю 2.24 бажано було б розмістити у додатках, зважаючи на її обсяг.

Однак, висловлені зауваження, як вже зазначалося, мають дискусійний та рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Е.А.Єрьоменка, що має істотну новизну, вагоме теоретичне й практичне значення.

Загалом, дисертаційна робота Єрьоменка Едуарда Анатолійовича «Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом» є самостійно виконаним, завершеним дисертаційним дослідженням, яке за своїм змістом, обґрунтованістю основних положень і новизною одержаних результатів відповідає вимогам, зокрема пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступеней і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567) до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор Єрьоменко Едуард Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

професор кафедри фізіології та патофізіології з курсом медичної біології
Сумського державного університету
доктор педагогічних наук,
професор

О. О. Єжова

